

2. Плахотникова М.А. Информационные технологии в менеджменте: учебник и практикум для прикладного бакалавриата / М.А. Плахотникова, Ю.В. Вертакова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 326 с.
3. Рудько В.А., Гуткевич С.О. Система інформаційного забезпечення менеджменту // Менеджмент. Навч. Посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – С. 71–77.
4. Сас Н. Основи інноваційного управління навчальними закладами: навч.-метод. посіб. / Н. Сас. – Lap LAMBERT Academic Publishing, 2018. – 185 с.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В АСПЕКТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГЕОГРАФІВ

Куліш С.М., Прасул Ю.І.
(Харків, Україна)

Останнє десятиріччя ознаменувалося активізацією уваги до якості вищої освіти як міри ефективності освітньої діяльності через результати освіти і підготовленості випускника до професійної діяльності. Це зазначено як один із моментів у статті 1 Закону України «Про вищу освіту» [1]. При цьому зазначається, що умови провадження освітньої діяльності та її результати мають відповідати законодавчим документам, стандартам вищої освіти, професійним стандартам, а за наявності навіть і міжнародним стандартам [1]. Крім цього слід враховувати запити зацікавлених сторін, як-то роботодавці, здобувачі вищої освіти, академічна спільнота тощо. Складний алгоритм взаємодії цих складових забезпечується процедурами зовнішнього та внутрішнього забезпечення якості. Ефективність такого процесу буде низькою за умови ігнорування системного підходу, який забезпечить представлення якості вищої освіти як цілісної множини взаємопов'язаних елементів з взаємозв'язками між ними. Розглянемо можливості застосування принципів системного підходу до забезпечення якості вищої освіти в аспекті підготовки географів.

У наукових та методичних джерелах визначена ціла череда принципів системного підходу, серед яких цілісність, наявність генеральної мети, ієрархічність, поліфункціональність, розвиток, динаміка, детермінованість, невизначеність, сумісність елементів тощо [2; 3; 4]. Цим принципам відповідає і саме поняття якості вищої освіти згідно з моделями L. Harvey, D. Green [5, p. 12], J. Parri [6, c. 108].

Принцип *цілісності* знаходиться в основі всього, від його реалізації залежать і характерні риси, і саме розуміння якості, механізм і процес реалізації концепції забезпечення якості вищої освіти майбутніх географів, і можливість взагалі функціонування такої системи як якість вищої освіти, зокрема за певною спеціальністю. Вилучення одного з елементів (здобувачів, викладачів, працедавців, координаційних і контрольних органів, стандартів, освітніх програм, оцінювання, рейтингу тощо) призводить до неминучого краху всієї системи забезпечення якості вищої освіти, до невиконання ще одного принципу – принципу *генеральної синтетичної мети* – успішний випускник, що порушує закон емерджентності. Проблемою сучасної підготовки географів в аспекті принципу цілісності є відсутність такого елементу як затверджені стандарти вищої освіти за спеціальністю 106 Географія за будь-який рівнем вищої освіти. За такої ситуації заклади вищої освіти змушені розробляти Тимчасовий стандарт університету, відповідно до цього укладати освітні програми, що у майбутньому може призвести до невідповідності випускників закладів вищої освіти стандартам, пізніше затвердженим на державному рівні. Також принцип цілісності забезпечується системою фахових компетентностей завдяки сформованому системному географічному мисленню, картографічним умінням та краєзнавчим світоглядом.

Принцип *ієрархічності* відповідає за внутрішні і зовнішні зв'язки системи забезпечення якості вищої освіти. Співпраця із зовнішнім середовищем, зокрема з

підприємствами природничо-географічного, краєзнавчо-туристичного, геодезично-картографічного, природоохоронного фахового спрямування дозволяє забезпечити практичну складову освіти, а співпраця з закладами загальної середньої освіти завдяки участі у роботі олімпіад, МАН, профорієнтаційних заходів тощо забезпечує контингент студентів, тобто якість системи на вході, входження до світових рейтингів визначає насамперед конкурентні переваги закладу.

Принцип *сумісності елементів* відповідає переважно за зв'язки у рамках системи забезпечення якості вищої освіти. Наразі якість вищої освіти за спеціальністю Географія розглядаємо як соціально-керовану систему, де основним системоформувальним елементом виступає людина – здобувач, викладач, роботодавець, аудитор, експерт, зв'язки між якими формують основні положення методичних принципів надання освітніх послуг. Студентоцентроване навчання виводить здобувача на ключові позиції, що впливає на зміст формування основних компетентностей випускника закладу вищої освіти – професійної, соціальної, підприємницької, мовної, комп'ютерної і у результаті їх реалізації сприяє формуванню моделі успішності. З іншої сторони на реалізацію зазначеного принципу впливають Ліцензійні та акредитаційні вимоги, зокрема до викладачів. Викладачі, що працюють у закладах вищої освіти за основним місцем роботи, мають достатньо можливостей реалізації ключових моментів своєї професійної активності. Але для студентів-географів дуже важливим є практична компонента, що успішно реалізується завдяки залученню професіоналів-практиків, які найчастіше не відповідають мінімум 4 пунктам Ліцензійних вимог. Таким чином, несумісність можливості забезпечення якості практичної підготовки географів і Ліцензійних вимог щодо професійної активності викладача ставить під сумнів ефективне забезпечення якості вищої географічної освіти.

Принцип *функціонально-структурної побудови* впливає на професіоналізм шляхом визначення функціонального змісту кожного компонента, що у майбутньому виражається через результативність освітньої діяльності, а відповідно і задоволеність здобувачів отриманими послугами. У цьому аспекті теж існують певні проблеми при підготовці географів. Так, наприклад, зараз паралельно співіснують заочна (традиційне розуміння) і дистанційна форми навчання, що порушує проблему переважання і здобувача, і викладача. Коли мова йде про підготовку майбутніх географів, то абсолютна дистанційна форма навчання є неприйнятною через наявність великої кількості лабораторних робіт, під час яких студент виступає не просто пасивним споглядачем роботи. Досвід показав, що для окремих дисциплін цілком прийнятною є і дистанційна форма навчання, тому задача раціонального поєднання цих форм навчання є на сьогодні важливою. Ще однією проблемою виступає відсутність якісного українського методичного забезпечення за всіма основними освітніми компонентами, особливо це стосується «класичних» дисциплін. Розуміння цілей, змісту і результатів навчання є запорукою успішної реалізації зазначеного принципу.

Хочеться звернути увагу і на такі принципи як *наявність контрольних параметрів*, що характеризує внутрішнє і зовнішнє забезпечення якості вищої освіти, систему оцінювання, ін., *варіативності і невизначеності*, що залежить від активізації самостійної і наукової роботи здобувачів, від ефективного впровадження дійсно індивідуальних планів навчання, від розуміння академічною спільнотою результатів, що маємо отримати на виході, *розвитку і вдосконалення*, що визначає тенденції розвитку, зміну певних функцій, оновлення матеріально-технічної бази, професійне зростання викладача тощо. При реалізації кожного з цих принципів існують певні проблеми, подолання яких сприятиме покращенню рівня вищої освіти за спеціальністю Географія.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту». – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Системний підхід у вищій школі :навч. посібник / автори-упорядники Кочубей Т.Д., Іващенко К.В. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2014. – 131 с. – (серія «Педагогіка вищої школи»).
3. Шабанова Ю.О. Системний підхід у вищій школі : підручник / Ю.О. Шабанова. – Дніпропетровськ : НГУ, 2014. – 120 с.
4. Лісова С.В. Проблема забезпечення якості вищої освіти з позицій системного підходу // Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 160–172.
5. Harvey L. Defining quality / L. Harvey, D. Green // Assessment and Evaluation in Higher Education. – 1993. – Vol. 18, No 1. – P. 9–34.
6. Parri J. Quality in Higher Education / J. Parri // Management. – 2006. – Vol. 2, No 11. – P. 107–111.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ НОВОРОСІЙСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (1873-1880 РР.)

Куліш С.М., Тамозьська І.В.
(Харків, Україна)

Наукова діяльність Товариства природодослідників, створеного на базі Новоросійського університету, сприяла значному зростанню розвитку природничих наук на теренах Одеського повіту Херсонської губернії. У 1873 р. члени товариства (73 науковці) видали три випуски «Записок Новоросійського товариства природодослідників», організували шість екскурсій із метою поглиблення знань із ботаніки, геології, зоології та агрономії, зокрема про Одеські лимани, Крим та Закавказзя. Під час таких подорожей було зібрано гербарій *Phanerosporaeae* (явноспорових) рослин і насіння, колекції комах і павукоподібних Криму, черв'яків і ракоподібних Севастопольської бухти для ботанічного кабінету, оранжереї Новоросійського університету. На основі зібраного матеріалу було розпочато роботу зі створення зоологічної карти бухт Херсонського півострова та Севастополя [1; 9].

У другій половині XIX століття науково-дослідна робота викладачів природничих та хімічних дисциплін Новоросійського університету була спрямована на забезпечення навчального процесу на кафедрах, сприяла підвищенню ефективності та результативності їхньої педагогічної діяльності. Протягом 1873 р. наукові праці професорсько-викладацького складу навчального закладу друкувалися в таких періодичних виданнях, як «Записки Товариства сільського господарства південної Росії» («Сушіння слив», «Які елементи належать до числа необхідних складових частин їжі рослин», «Про розведення спаржі» ординарного професора Я.Я. Вальца), «Вісник Географічного товариства» («Про населення калмицького степу Астраханської губернії» І.І. Мечникова), «Записки Новоросійського Товариства природодослідників» (замітка ординарного професора І.Ф. Синцова до статті «Геологічний нарис Саратовської губернії»). Доцент Ю.Ф. Клименко помістив у звіті Німецького хімічного товариства (м. Берлін) наукову статтю «Про розкладання двохлоропропіонового ефіру» [2; 31-33]. Протягом 1874 р. були надруковані такі наукові праці професорів університету: «Записки про під'їзди на Калку, Дніпро та Дністер» (В.І. Григорович); «Нотатки про палеозойські формації на північних притоках річки Чусової на західному схилі Уральського хребта» (М.О. Головінський; у «Відомостях Товариства любителів природничих наук» Московського університету) [3; 63-64].

Наукові відрядження викладачів Новоросійського університету сприяли підвищенню освітнього, методичного та наукового рівня їхньої підготовки. У звіті про закордонне відрядження ординарного професора Новоросійського університету І.І. Мечникова (1879-1880 рр.) зазначено, що на березі Середземного моря науковець вивчав питання, пов'язані з морфологією тварин. Ґрунтовно почав займатися вивченням